

Nr 249.

Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående förbud mot utförsel från riket av vissa äldre kulturföremål; given Stockholms slott den 6 maj 1927.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed inhämta riksdagens yttrande över härvid fogade förslag till kungörelse angående förbud mot utförsel från riket av vissa äldre kulturföremål.

GUSTAF.

Felix Hamrin.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 maj 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Hamrin:

»Uti en till chefen för ecklesiastikdepartementet ingiven, den 9 februari 1927 dagtecknad skrift har intendenten vid Nordiska museet S. Erixon fäst uppmärksamheten å den omfattande utförsel av gamla allmogemöbler, som sedan någon tid påginge och varom jämväl tidningspressen innehållit uppgifter. Intendenten Erixon, som närmare undersökt förhållandet, anför bland annat följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 1 saml. 215 häft. (Nr 249).

*Skrift av in-
tendenten S.
Erixon an-
gående anti-
kvitetsexport.*

»En fullständig överblick av de affärer, som uppgjorts, är givetvis icke möjlig att erhålla. Icke desto mindre har undersökningen givit nog så tydliga resultat.

Efterforskningarna ha givetvis i första hand kunnat göras mera ingående i Stockholm. Genom de iakttagelser, som undertecknad redan förut gjort i landsorten, liksom genom en serie förfrågningar hos representanter för hembygdsarbetet i olika delar av landet har en överblick även vunnits rörande landsorten.

I Stockholm ha praktiskt taget alla antikvitetssaffärer hemsökts av ombud för de amerikanska firmorna och nära nog utan undantag försålt föremål av olika slag. Priserna ha varit efter svenska förhållanden jämförelsevis höga och förlagskapitalet förefaller att ha betraktats såsom outtömligt. Ett flertal stockholmska antikvitetshandlare ha vidare varit engagerade i den uppköpsorganisation, som förekommit, och på olika sätt medverkat såsom förmedlare eller uppköpare i landsorten eller Stockholm. I Stockholm ha privatfamiljer i stor utsträckning besökts av efterhängsna uppköpare, som öppet medgivit, att de gjorde uppköp för Amerika. På detta sätt ha en mängd värdefulla saker, representativa för svensk stads- eller herrgårdskultur avyttrats.

Antikvitetshandlarna i landsorten ha också stått i kontakt med exportörerna och ofta sålt ganska stora mängder till dem. Detta gäller framför allt Falun, Göteborg och Malmö. Dessa ha i sin tur livats till energiskt insamlingsarbete, och, då icke endast de utan även de äldre uppköpsfirmorna i Stockholm och en del nya satt i gång metodiska inköpsrazzior av allmogeföremål, som förut ej lockat så mycket, ha vissa landsdelar mycket hårt berörts härav.

De amerikanska affärsmännen ha även själva varit ute men endast i mindre utsträckning. Det bör emellertid erinras om att antikvitetshandlarnas inköpsorganisation med i bilar kringresande uppköpare redan förut var synnerligen väl utbildad men att den under 1926 ytterligare utbildats och delvis omlagts.

Inköpsrazzior av dylikt slag ha i stor utsträckning konstaterats i Dalarna, Hälsingland, Jämtland, Uppland och Södermanland och ha — möjligen dock blott i ringare omfattning — förekommit i Värmland, Dalsland, Västergötland, Östergötland, Småland, Västerbotten, Ångermanland, Medelpad och Gästrikland. Från övriga landskap saknas uppgifter. Då en enda antikvitetshandlare, såsom i ett fall erkänt beträffande Norrland, besökt 600 gårdar, har arbetet givetvis varit effektivt.

Det från olika orter hopsamlade materialet har inköpts av amerikanarna eller deras ombud vid besök i olika städer. Sakerna upplades under 1926 dels i en del depåer i Stockholm och Göteborg, dels sändes de direkt till Amerika.

Kvantiteten av det utförda har det varit mycket svårt att säkert uppskatta. Endast en del därav har förmedlats över Stockholm. De uppgifter, som lämnats bland annat från ett par av de transportfirmor som ombestyrt emballering i Stockholm, visa, att det rört sig om flera tiotal järnvägs-laster från Stockholm, men då olika firmor anlåtats och exporten pågått både under sommaren och hela hösten in på nya året, är denna siffra givetvis ej mycket sägande. I Göteborg har en speditionsfirma sedan april 1926 utskäppt 25,000 kubikfot antika föremål. Speditionen har emellertid också ombestyrt Stockholm—Hamburg samt över Oslo och Narvik. Det enda fasta,

som härur kan utläsas, är, att den exporterade mängden föremål är mycket betydande.

De siffror, som jag hört av olika personer, som på ett eller annat sätt kommit i kontakt med huvudexportörerna, röra sig om 2 eller 3 miljoner kronor. Då exporten skett på så olika vägar, kan denna siffra vara för liten. Dock förefaller det mig som om proportionerna ej skulle vara så stora, men närmare än att ange summan såsom liggande mellan 1 och 3 miljoner vägar jag icke.

De föremål, som exporteras, äro av mycket skiftande art: framförallt allmogemöbler av olika slag, varvid emellertid särskilt utvalts de bäst bevarade, vidare högreståndsmöbler, särskilt i barock och rokoko (varvid en svaghet kan spåras för engelska möbelstilar), kyrkmöbler (särskilt skåp), speglar, glas, silver, porslin, mynt (särskilt de så kallade plåtmynten), tenn, laggade allmogestänkor, vävnader etc. Det måste alltså kraftigt betonas, att det här ej enbart gäller möbler och framför allt ej endast de modestilmöbler, som annars pläga vara mest begärliga på antikvitetsmarknaden. Särskilt har man intresserat sig för möbler av furu.

Det torde av det ovanstående vara klart, att berörda export tagit den omfattning, att statsmakternas ingripande kan vara påkallat.

I Norge ha exportörer uppträtt på samma sätt som i Sverige — delvis representerande samma firmor — och enligt förkljudande lär den norska regeringen överväga exportförbud. I Köpenhamn ha också stora uppköp gjorts.

Den enda väg, på vilken man skulle kunna hindra ytterligare export, synes vara exportförbud.

Flera främmande länder ha redan exportförordningar av olika slag, ofta tillkomna under liknande kritiska förhållanden som de som för tillfället råda här i landet. Här må endast som exempel påpekas de tyska »Reichsverordnung über die Ausfuhr von Kunstwerken» av den 11 december 1919 och »Reichsverordnung über den Schutz von Denkmälern und Kunstwerken» av den 8 maj 1920. Den förra lagen förutsätter emellertid, att alla föremål, som anses vara av särskild vikt att bevara inom landet, uppförts på ett särskilt register. — — — Även den schweiziska »Gesetz über die Erhaltung der Kunsterbden und Urkunden» av den 15 mars 1902 inbegriper exportförbud för klasserade föremål. — — — Den gamla turkiska fornminnesförordningen av den 23 april 1906 innehöll kategoriskt exportförbud för antikviteter och den bestämmelse i Sèvresfördraget, som ersätter nämnda förordning, innehåller liknande bestämmelser. — — — Också Italien och flera andra länder äga exportförbud på »antikviteter» i trängre eller vidare bemärkelse. Estland har exportförbud även på etnografika.

Givetvis borde hithörande frågor slutgiltigt lösas i samband med antagandet av en ny kulturminneslag och kontrollen av mera oersättliga föremål ske i samband med en registrering av dessa. Vad det nu närmast gäller är att möjligast effektivt förhindra att, innan en dylik lag antages, landet i större utsträckning än redan skett går förlustig kulturminnen av ovan skisserat slag.

En förordning bör så omformuleras, att intet hinder möter för export av svensk hemslöjd av yngre tillverkning och att härvid intet absolut förbud träder i kraft för utländska museer att åt sig anskaffa komparativa sam-

lingar av lämplig omfattning. Ej heller torde man kunna undgå att i den eventuella förordningen inrycka en klausul av liknande art som i den schweiziska kulturminneslagen, enligt vilken ägaren har rätt att, därest han själv utflyttar ur landet, utomlands medtaga honom tillhöriga kulturminnen.

Det exportförbud, som jag ber få förorda att träda i kraft snarast möjligt, innebär sålunda förbud mot export av svenska kulturföremål äldre än 50 år, varvid »kulturföremål» fattas i vidaste bemärkelse av föremål, som äro av betydelse för svensk kulturhistoria ur allmän eller mera lokal synpunkt, som genom sin form äga värde som förebilder eller utgångspunkter för vår inhemska konstatövning, vårt hantverk och vår industri. Det gäller sålunda icke blott mera konstnärligt utförda föremål eller vad som hör till hemmens inredning utan också saker som fornfynd av alla slag, vävnader, dräkter, vapen, byggnader eller byggnadsdelar, husgeråd, redskap eller socialt och religiöst nyttjade föremål.

Svårigheten är självfallet att i de fall, då föremålets form, färger, tillverkningsätt eller årtal ej direkt angiva tillverknings tiden, utan hjälp av experter kunna datera föremålen — detta särskilt inom allmogekulturen. Därtill kommer, att många föremål, ehuru tillverkade i relativt sen tid, genom sin typ, art eller användning icke blott äga ett intimt samband med äldre svenska traditioner utan ofta i sig bevarat långt äldre former, ja, kanske stundom ensamma kunna vittna om *de* former, som en gång funnits.

Icke desto mindre torde gränsen 50 år böra bibehållas och i otydliga fall tolkas så, att även föremål, som genom sin typ, form, art eller historia höra nära samman med äldre svenska traditioner, men ej säkert kunna bevisas vara 50 år gamla, dock bedömas såsom sådana. Hit höra således: byggnader, byggnadsdelar, inredningsdetaljer, lösa eller fasta, målningar, prydnadsting, möbler, vävnader, husgeråd, redskap, vapen, dräkter och dräkttdelar, smycken, manuskript, för sociala eller religiösa ändamål nyttjade ting (såsom till alla våra sociala organisationer eller bebyggelseenheter hörande attribut och bruksföremål, föremål belysande skolväsendets historia, mynt, redskap för mått, mål, vikt och räkning, gräns- och vägmärken etc. samt för kyrkliga eller vidskepliga ändamål nyttjade ting), vidare olika slags slöjd-, hantverks-, konst- och industriprodukter samt alla slags fornsaker och fornlämningar.

Fritagna från exportförbud bliva således alla slags kulturföremål bevisligen yngre än 50 år samt nutida efterbildningar av äldre föremål, såsom hemslöjds-, hantverksprodukter och dylikt.»

Över intendenten Erixons skrift har riksantikvarien avgivit utlåtande den 15 mars 1927. Därvid har han anfört bland annat följande:

Riksanti-
kvarien.

»Den s. k. fornminnesvårdskommittén har i sitt betänkande upptagit spörsmålet om beredande av skydd för lösa kulturminnesmärken till behandling. Rörande enskilda tillhöriga kulturminnesmärken av synnerligt kulturhistoriskt värde har kommittén (II sid. 60) yttrat, att det icke syntes vara förenligt med den i vårt land rådande allmänna rättsuppfattningen att i mera avsevärd grad göra inskränkningar i de enskilda ägarnas rätt att efter eget omdöme få fritt förfoga över dem tillhöriga fasta och lösa kulturskatter. Kommittén har därför ock endast ansett sig böra föreslå bestämmelser, enligt vilka minnesmärkenas ägare förbjudas att utan riksantikvarieämbetets tillstånd vidtaga vissa åtgärder, som medföra eller kunna medföra minnesmärkenas undergång eller skadande eller deras förande utom den svenska minnesvårdens intressesfär, förrän viss tid förflutit från det anmälan om den

ifrågasatta åtgärden av minnesmärkets ägare gjorts hos riksantikvarieämbetet. Avsikten med dessa bestämmelser är att sätta ämbetet i tillfälle att på övertygelsens väg påverka ägaren att antingen avstå från den ifrågasatta åtgärden eller vidtaga densamma på ett sätt, som icke äventyrar minnesmärkets kulturhistoriska värde. I nödfall bör riksantikvarieämbetet söka träffa anstalter, varigenom minnesmärket efter godvillig överenskommelse med dess ägare kan förvärfvas av något museum eller av annan intresserad, i vars ägo detsamma kan beräknas komma i åtnjutande av tillbörlig vård.'

Det kunde i anslutning till detta kommitténs uttalande förefalla rimligt att avvisa tanken på ett utförselförbud på det av intendenten Erixon ifrågasatta området, allra helst de kulturföremål, varom här är fråga, måhända icke kunna i och för sig rubriceras såsom varande av synnerligen stort kulturhistoriskt värde. Då riksantikvarien det oaktat håller före, att införda betänkligheter icke böra vara utslagsgivande, beror detta därpå att utförseln av möbler m. m. synes hota erhålla en sådan omfattning, att densamma kan befaras renskrapa hela trakter på deras bestånd av kulturhistoriskt värdefulla föremål. Därmed kan ock denna export sägas ha kommit i direkt strid med de intressen, som den statliga fornminnesvården har att företräda. Riksantikvarien finner sig därför böra förorda ett utfärdande av förbud mot utförsel av ifrågavarande föremål.

Det bör emellertid framhållas, att detta av extraordinära förhållanden betingade förbud allenast bör få temporär karaktär och därjämte bör kombineras med ett licenssystem. Genom förbudet skulle emellertid ett anstånd vinnas, varigenom målsmännen för de kulturhistoriska intressena skulle beredas tillfälle att överväga lämpliga åtgärder mot de påtalade allvarliga missförhållandena.» — — —

Vid riksantikvariens skrivelse är fogat ett av honom utarbetat författningsförslag i ämnet av i huvudsak följande innehåll. Utan tillstånd av en särskild licensmyndighet — förslagsvis bestående av tjänstemän vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien samt fackmän från nordiska museet och nationalmuseum — skulle tillsvidare utförsel ur riket av svenska kulturföremål, äldre än 50 år (s. k. antika saker), icke få äga rum. Med kulturföremål förstodes i detta sammanhang följande föremål: alla slags byggnader och byggnadsdelar samt till byggnader hörande fast inredning; möbler av alla slag och övrig lös rumsinredning; ur, tidmätare och antika instrument; dräkter och dräktdelar, smycken, vävnader och spetsar; mynt och medaljer; manuskript på pergament, papper eller trä samt trycksaker (de sistnämnda dock endast från tiden före år 1600); leksaker, spel och musikinstrument; alla slags redskap och verktyg av trä, näver, skinn, ben, horn, sten eller metaller; alla andra slags föremål av guld, silver, platina, tenn eller andra metaller, av ben, horn, glas, porslin, fajans, lergods, sten eller trä; målningar, skulpturer och teckningar av alla slag.

Även från andra håll ha hos mig gjorts muntliga eller skriftliga framställningar rörande ifrågavarande exporttrafik. Bland andra har landshövdingen S. Linnér i egenskap av ordförande i föreningen Heimbygda -- hem-

Framställning av landshövdingen S. Linnér.

bygdsvårdande förening för Jämtland och Härjedalen — i en den 29 mars 1927 dagtecknad skrift anfört följande:

»Med stort bekymmer hava kulturminnesvårdens främjare och vänner inom Jämtlands län nödgats åse den skövling av våra gamla kulturföremål, som under mer eller mindre tilltalande former, mera öppet eller i smyg, en tid pågått här i länet och som inbegripes under namnet »amerikanska exporten». Den utredning, som företagits av föreningen Heimbygda och framlagts denna dag vid sammanträde med dess styrelse, har givit ett klart besked om, att här är en mycket allvarlig fråga under uppsegling. Föreningens styrelse har därför ansett sig böra genast anmäla detta förhållande för herr statsrådet med hemställan om skyndsamma och effektiva åtgärder till stävande av denna beklagliga trafik.

I november 1926 röjdes de första trevande försöken här. Av en händelse lyckades föreningens sekreterare, på tillfälligt besök utom länet, få del av »köporder» på bland annat Jämtland, vilket landskap, sades det, hade en gammal kultur och där möbler etc. av allehanda slag ännu vore tillfinnandes i gårdarna. Uppköparna skulle gå gårdföre och systematiskt *rensa* varje plats. Tiden vore gynnsam i depressions- och skattetider, och arbetet skulle snabbt sättas i gång, beträffande Jämtland tydligen omkring sista veckan i november.

I början av december inlöpte också de första rapporterna om inköp »lassvis» i Marieby socken och försändningar från Brunflo station. I en redaktionell artikel i en lokaltidning varskoddes nu allmänheten.

Om denna varnande och vädjande artikel hade åsyftad verkan är svårt bedöma. Emellertid föreföll det, som om uppköpen skedde inom en begränsad rayon. Men framemot årsskiftet sipprade det ut, att uppköparna helt lagt om sin taktik. Uppköpen fortsatte mera i det tysta, och ute i bygderna skaffade man sig »bulvaner», som dels skulle än vidare fortsätta uppköpen och dels ombesörja frakt till och inlastning på järnväg o. s. v. Det inberättades, att denna befaktning skulle ske först i februari, vilket ock tyckes ha skett. Häri skulle således ligga förklaringen till att de »uppseendeväckande fororna» i december en tid upphörde, fastän uppköpen fortsatte. Under tiden utvidgades uppköpsrayonen relativt snabbt. Kyrkoherden i Revsund rapporterade i slutet av februari, att en »bulvan» vore synnerligen verksam i Revsund och angränsande socknar och att »lass på lass gamla föremål, särskilt möbler, stundom verkliga arvsklenoder, kördes till järnvägen.» Kort efter rapporterade kyrkoherden, att han inför vad som dagligen skedde ansett sig pliktig att vid en sammankomst i ett tal rikta en vädjan till de närvarande att hjälpa till och stävja denna landsskadliga verksamhet. Men, upplyste han, vederbörande »knussla» ej med betalningen, och han ansåg det lönlöst att på denna väg uträtta något.

Genom knepet att här och där även kasta ut några tiotus för en tämligen värdelös sak har skapats ett rykte, som snällt löper före uppköparen och för honom öppnar eljes stängda dörrar. I dagarna ha ingått rapporter om en »länsning» av socknarna på ömse sidor om järnvägslinjen Östersund—Bräcke. Även i trakterna kring inlandsbanan Brunflo—söderut fortgå uppköpen, och verksamheten synes vidga och sprida sig med en än snabbare fart.

Dessa påpekanden och exempel ur högen torde tillräckligt belysa ställningen och den överhängande faran för en verklig kulturförödelse, vars verkningar sträcka sig vida utöver förlusten av själva föremålen. Den djupare, avskräckande innebörden av vad här försiggår är uppenbar.

Med hänsyn till förhållandena har föreningens styrelse velat till Eder, herr statsråd, personligen ingiva denna anmälan med vördsam anhållan om vidtagande av snabba och effektiva åtgärder för att förebygga export.»

I förevarande ämne har generaltulldirektören till mig under hand avlämnat en promemoria. Däri har han anfört, att ett så omfattande exportförbud som det av riksantikvarien förordade knappast kunde göras fullt effektivt. Begränsades förbudet däremot till att avse större föremål t. ex. möbler o. d., skulle givetvis kontrollen underlättas. Emellertid kvarstode alltid svårigheten att med någon säkerhet avgöra, huruvida en till utförsel avsedd vara i verkligheten fölle under förbudet eller icke. Enligt författningsförslaget skulle förbudet gälla allenast föremål, äldre än 50 år. Det kunde tagas för givet, att ofta nog ett tillförlitligt avgörande icke kunde träffas av tulltjänstemännen, som kontrollen i första hand skulle åvila. Dessa borde därför kunna kräva tillförlitlig bevisning av avsändaren rörande föremålets ålder.

*Generaltull-
direktören.*

Generaldirektören och chefen för kommerskollegium har ävenledes till mig under hand avgivit en promemoria i ämnet. Han har för sin del ansett, att, därest utförsel förbud funnes böra utfärdas, detta begränsades så, att det ej i onödan besvärade resandetrafiken mellan Sverige och utlandet. Den av riksantikvarien uppgjorda förteckningen över föremål, som skulle underkastas utförsel förbud, syntes väl omfattande. Bäst vore utan tvivel, om förbudet i möjligaste mån inskränktes till sådana större föremål, som icke lämpligen kunde medföras som resgods. Att t. ex. alla slags smycken av ädla metaller, som vore äldre än 50 år, skulle vara till utförsel förbjudna, kunde knappast vara rimligt. Vidare kunde ifrågasättas att utöka åldersgränsen för de exportförbjudna föremålen till 75 år. Den av generaltulldirektören ifrågasatta rätten för kontrolltjänsteman att kräva bevisning rörande det exportanmälda föremålets ålder vore måhända nödvändig. Men den uppenbara hårdhet, som detta kunde medföra vid fall av fullt lojal karaktär, då till utförsel ämnade föremåls ålder vore för avsändaren okänd, underströke angelägenheten av att den föreslagna författningen, därest den komme till stånd, finge betraktas blott som en provisorisk och för en extra ordinär situation avsedd anordning, som borde försvinna, då fara för en mera omfattande trafik av det slag, man därigenom velat förekomma, icke längre vore för handen.

*Generaldirek-
tören och
chefen för
kommers-
kollegium.*

Slutligen har generaltullstyrelsen efter remiss den 19 april 1927 yttrat sig i detta ärende. Efter att till en början hava framhållit, att upprätthållandet av det ifrågasatta förbudet måste bli förbundet med betydande vanskligheter och att därför enligt styrelsens mening ett dylikt förbud icke borde utfärdas, med mindre skälen för en sådan åtgärd vore synnerligen starka, anför styrelsen vidare, bland annat, följande:

*Generaltull-
styrelsen.*

»Det torde vara uppenbart, att det för å området icke sakkunniga personer — till vilka de tjänstemän, som skola hava att övervaka förbudets efterlevnad, i regel lära vara att räkna — mången gång måste vara svårt och stundom omöjligt att avgöra, huruvida till utförsel angivna möbler, husgeråd, byggnadsdelar m. m., som synas vara av en viss, men å föremålet icke angiven ålder, äro enligt de föreslagna bestämmelserna utförsel förbjudna eller icke. Följden av den ovisshet, som sålunda ofta nog torde komma att förefinnas, lärer alltså kunna förväntas bliva, att vederbörande tjänsteman anser sig hava anledning antaga, att föremålen eller en del av dem äro utförsel förbjudna, och därför till sin egen säkerhet ålägger exportören att förebringa utredning rörande föremålens ålder och beskaffenhet. I händelse utredningen skulle utvisa, att hinder för utförsel icke föreligger, kommer kravet på utredningen säkerligen att av exportören uppfattas såsom en obehörigen vidtagen tjänsteåtgärd, som tillskyndat honom tidsförlost och kostnader, samt därigenom uppväcka ett missnöje, som måhända icke alltid torde kunna anses oberättigat. Det synes styrelsen fördenskull kunna ifrågasättas, huruvida det icke vore lämpligare och i själva verket för en lojal exportör fördelaktigare, om i författningen funnes intagen föreskrift om skyldighet för den, som till utförsel angiver gamla och begagnade sådana föremål, som enligt förslaget kunna vara till utförsel förbjudna, att alltid vid angivningsinlagan foga tillförlitlig bevisning om att hinder för utförseln icke föreligger. — — —

Vad beträffar bevisningens beskaffenhet, anser styrelsen för sin del icke tillrådligt, att intyg av exportören finge godtagas i annat fall än då han själv är tillverkare av utförselgodset. Även om antagas kunde, att exportören i allmänhet ägde erforderlig sakkunskap att bedöma frågan, synas dock, att döma av vad i handlingarna förekommer rörande ifrågavarande utförsel, de intressen, som äro i verksamhet i och för densamma, vara av sådan art, att det icke bör få ankomma på dem att själva vitsorda berättigandet av utförseln. Vid sådant förhållande torde bevisningen böra bestå antingen av tillförlitlig utredning om tiden och platsen för de till utförsel angivna föremålens tillverkning eller, om sådan bevisning icke kan åstadkommas, av intyg av sakkunnig institution eller person, att enligt gällande bestämmelser hinder för utförseln icke föreligger.» — — —

Departements-
chefen.

Vården av vår bygde- och allmogekultur har alltmera blivit en angelägenhet, som inom folkets alla lager omfattas med djupt intresse. Det torde utan vidare vara uppenbart, att strävandena för bevarandet av denna kultur och dess minnesmärken måste i hög grad menligt påverkas av den allt mera tilltagande utförseln av äldre möbler och andra kulturföremål. Denna export har alldeles särskilt tagit sikte på möbler, bohagsting och diverse bruksföremål, som intimt sammanhånga med vår bygde- och allmogekultur. Så länge en dylik export blott äger rum i mindre omfattning, synas tillräckliga skäl för ett statligt ingripande icke föreligga. Men när den nått en sådan omfattning, att den på sina håll erhållit karaktären av en bottenskrapning av hela bygdens förråd av äldre hantverksalster, anser jag det vara angeläget att söka finna en utväg för hämmande av denna utförseltrafik, som, om den får fortgå, kan åstadkomma obotlig skada för kulturvården å detta område och bland annat även omöj-

liggöra de svenska, av staten på olika sätt understödda museernas arbete på komplettering av sina samlingar.

Flera andra länder ha ock genom exportförbud sökt skydda sig mot utförsel av antikviteter. I Norge, i vilket land liksom i Sverige sådana föremål som de, varom nu är fråga, först helt nyligen blivit mera uppmärksammade som exportobjekt, har under nästlidna april månad utfärdats exportförbud på vissa äldre kulturföremål, såsom möbler, husgeråd, redskap m. m. Denna omständighet är självfallet ägnad att göra frågan särskilt aktuell för Sveriges vidkommande. Att även i vårt land någon anordning bör träffas för att förhindra utförsel ur landet av värdefulla prov på gammal svensk kultur finner jag, såsom jag redan framhållit, uppenbart. Vid de överväganden, jag ägnat detta spörsmål, har jag icke förbisett det intrång i den enskildes rätt att förfoga över sin egendom, som ett exportförbud innebär. Det bör emellertid framhållas, att den, av allt att döma, helt tillfälliga och av en övergående smakriktning framkallade efterfrågan det här gäller utgår från ett så köpstarkt håll, att den enskilde oftast icke kan motstå frestelsen att för en tillfällig fördel avyttra hela sitt arv från tidigare generationer av gammal allmogekultur. På detta sätt skulle stora svenska bygder kunna förlora sin karaktär och det arbete, som från så många håll nedlägges på bevarande av den svenska allmogens kulturarv, omintetgöras. Om något legitimt handelsintresse, som genom förbudet skulle kränkas, kan påtagligen icke vara tal. Då nu ett exportförbud med sådana begränsningar, som i samfärdselns intresse kunna påkallas, och med möjlighet till licensgivning enligt min mening är det enda sättet att effektivt förhindra den pågående trafiken, har jag för avsikt att nu framlägga förslag i detta syfte.

Detta förslag, som utarbetats inom handelsdepartementet och som torde få såsom bilaga fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende, har med hänsyn till vad av de hörda myndigheterna framhållits med avseende å de av riksantikvariens föreslagna föremål, som skulle drabbas av exportförbudet, i viss mån begränsats.

Från förbudet har undantagits föremål, ingående i personligt bohag, vilket ur riket utföres av person, som avflyttar från riket för att bosätta sig på utrikes ort.

Förbudet äger icke heller tillämpning å föremål, som är tillverkat år 1860 eller därefter.

I enlighet med tullstyrelsens förslag har vidare meddelats föreskrift rörande den bevisning varuägaren har att prestera för att utförsel av föremål må äga rum.

Slutligen ha i förslaget intagits straffbestämmelser samt bestämmelser angående åtalsrätt, beslagsrätt och skyldighet för tullmyndighet att hos vederbörande allmänna åklagare anmäla förseelse enligt förslaget.

Med hänsyn till ärendets beskaffenhet anser jag lämpligt, att riksdagens yttrande inhämtas rörande berörda förslag. Då det emellertid är att befara,

att under den mellantid, som kommer att förflyta från det propositionen framlagts till dess riksdagens beslut föreligger, genom en stegrad export ändamålet med ett ingripande komme att väsentligt förfelas, synes mig redan nu en författning med provisorisk giltighet böra utfärdas. Jag anhåller att under nästa punkt få anmäla ärendet härom.»

Föredragande departementschefen uppläser härefter ovanberörda författningsförslag. Därefter anför departementschefen:

»Under åberopande av vad jag i det föregående anfört får jag nu hemställa,

att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen avlåta proposition med anhållan om riksdagens yttrande över nämnda förslag.»

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Olof Edström.

Bilaga.

Förslag
till
Kungörelse

angående förbud mot utförsel från riket av vissa äldre kulturföremål.

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna som följer:

1 §.

Utförsel till utrikes ort må icke, med mindre Kungl. Maj:t för särskilt fall därtill lämnat tillstånd, äga rum, vare sig sjö- eller landvägen, av följande äldre kulturföremål, nämligen möbler och husgeråd av trä, även i förening med annat ämne, byggnader och byggnadsdelar samt till byggnader hörande fasta inredningsföremål, såsom friser, listverk, väggpåneler, hyllor, dörrar, fönster, fönsterkarmar, ornerade tak, takbräder eller takmålningar, kakelugnar, golvplattor, tillyxade stockar, bearbetade stenar, profilerat tegel, beslag och andra smiden, vägg- och studsarur i foder samt lösa urfoder.

Utän hinder av vad nu är stadgat må dock föremål av förenämnt slag, vilket ingår i personligt bohag, ur riket utföras av person, som avflyttat från riket för att bosätta sig på utrikes ort.

Denna kungörelse äger ej tillämpning å föremål, som är tillverkat år 1860 eller därefter.

2 §.

Vill någon under åberopande av stadgandet i 1 §, tredje stycket, ur riket utföra föremål, som eljest är till utförsel förbjudet, och är ej uppenbart, att med hänsyn till nämnda stadgande utförsel av föremålet må äga rum, skall därom vid angivningsinlagan fogas intyg, som i 3 § sägs.

3 §.

Såsom bevisning rörande till utförsel angivet föremåls ålder må godkännas intyg av den, som tillverkat detsamma, eller av annan tillförlitlig person om tiden för tillverkningen eller, om sådan handling icke kan anskaffas, intyg av tjänsteman hos offentlig eller enskild kulturvårdande institution, såsom museum eller hembygdsförening, eller av sådan institution anvisad sakkunnig person.

4 §.

Den, som i strid mot vad i 1 § stadgats, ur riket utfört eller sökt utföra föremål, skall, där han insett eller skäligen bort inse, att föremålet varit till utförsel förbjudet, straffas med böter från och med tio till och med femhundra kronor och have tillika förbrutit föremålet eller gälde, där det ej kan tillrättaskaffas, dess värde.

Böter, som ådömas enligt denna kungörelse, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen. Föremål, som dömts förbrutet, så ock värdet av förbrutet föremål till-
alle kronan.

5 §.

Åtal jämlikt nästföregående paragraf anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare, som jämväl har att verkställa beslag å föremål, som anses jämlikt nämnda paragraf förbrutet.

6 §.

Tullmyndighet i utförelort åligger att övervaka efterlevnaden av vad i 1 och 2 §§ är stadgat samt att, där förseelse, som omförmäles i 4 §, finnes hava ägt rum, ofördröjligen anmäla förseelsen till åtal.
